

УДК 351:82

ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ НОВІТНЬОГО НАФТОВОГО ПОРЯДКУ

Г. Л. Рябцев

*Національна академія державного управління при Президентові
України*

03057, м. Київ, вул. Ежена Потьє, 20; rgl2006@ukr.net

Наприкінці 2013 року очевидним стало таке:

1. На підтримку фінансово-промислових груп, що гарантували стійкість тодішньої влади й капітал яких мав, переважно, російську прописку, стало вилучатися занадто багато ресурсів.

2. Щоб їх отримати, влада почала втручатися в діяльність не лише великого, але малого й середнього бізнесу, не дозволяючи тому розпоряджатися прибутком і формуючи його протестні настрої.

3. Невдоволення діями влади набуло найбільшого розмаху в західних регіонах України, представники національної та релігійної еліт яких відчували себе дискримінованими і не вважали центральну владу легітимною.

4. Дефіцит ресурсів, що вилучалися на користь фінансово-промислових груп, у тому числі з секторів соціальної відповідальності держави, призвів до розчарування населення в здатності влади поліпшити її життя (ефект «другого голоду»).

5. Більшість жителів України стали асоціювати євроінтеграційний процес не стільки з вектором розвитку, скільки з надією на зміну чинних правил гри.

Унаслідок цих процесів:

1. Євроінтеграція почала сприйматися як символ переходу до кращого життя (а зовсім не як бажання до когось приєднатися).

2. Навіть формальне призупинення «вестернізації всієї країни» автоматично означало крах усіх надій, що призвело до розростання громадянського опору, підтриманого контр-елітами і постраждалим середнім класом.

3. «Реєстрова опозиція» виявилася неготовою очолити акції протесту, що висунули нових лідерів громадської думки, але

завдяки своєму бюрократичному досвіду зуміла захопити всі ключові посади в країні.

4. Переможені в боротьбі за владу фінансово-промислові групи були змушені відступити на схід країни з його патерналістським мисленням, де імперський вплив ще великий, а політична нація не сформувалася.

5. Оскільки гарантією стійкості й конкурентоспроможності держави в цілому була успішність корпоративного сегмента, руйнування останнього призвело до економічних потрясінь і часткової втрати державного суверенітету.

6. Розуміючи нездатність перебудувати країну за «європейськими стандартами» з використанням гібрида старих (радянських) і новітніх (олігархічних) інструментів господарювання та управління, що довів свою неефективність, «реєстрова опозиція» була змушена опертися на олігархічний сегмент, що конкурував із попередньою владою.

7. У підсумку декілька фінансово-промислових груп почали знову перетворюватися на замовників державної політики та організуючий елемент економічної системи.

8. Щоб приховати цей факт і перемогти в конкурентній боротьбі з новими лідерами громадської думки, влада має намір законсервувати конфлікт на Сході і підмінити реформи революційною риторикою, віддаючи перевагу не результативності та ефективності дій, а їх політичній доцільності.

Останньому сприяє вже згадане патерналістське мислення більшої частини населення України, за якого люди хочуть не самореалізації, а безпеки; не можливостей, а справедливості; не кар'єри, а роботи; не розвитку, а стабільності й спокою.

Влада досі не розуміє, що й вона, і бізнес, і суспільство існують лише завдяки крихкому балансу, і слабкість кожного відбивається на інших. Найяскравіше це помітно в тих сегментах національної економіки, контроль над якими в силу ряду причин втрачений. До таких «чорних дірок» можна впевнено віднести український паливно-енергетичний комплекс. Керівники держави досі вважають, що дії уряду на ньому мають полягати не в розробленні та реалізації дієвої політики, а затягуванні гайок і збиранні винагород. Замість того щоб прогнозувати й попереджати виникнення енергетичних криз, влада, як і раніше, намагається протистояти їхнім наслідкам. Але така боротьба здатна забезпечити лише тимчасовий успіх, оскільки існуючі в українському ПЕК проблеми – відсутність зрозумілих, стабільних та однакових для всіх правил гри, розвал державної системи обліку та контролю, технологічну відсталість виробництва – адміністративними методами не вирішити.

У зв'язку з цим, сьогодні вкрай необхідно:

1. Відновити довіру до дій влади. Це стане можливим, тільки якщо будуть вжиті заходи, які свідчатимуть про реальний розрив із минулим, і продемонстровано, що повернення назад не буде. Серед таких заходів – призначення, що викликатимуть довіру; забезпечення прозорості бюджетних витрат; децентралізація системи прийняття рішень; відмова від дискримінаційної політики; забезпечення незалежності виконавців. При цьому слід розуміти, що групи спеціальних інтересів, чия політична, фінансова або технічна підтримка натеper є дуже важливою, співпрацюватимуть з урядом, лише після того як повірять у можливість успіху.

2. Забезпечити перетворення інститутів, що гарантують громадянам безпеку, справедливість і зайнятість, що дозволить справедливо карати порушників, а також забезпечити належне місце в суспільстві групам інтересів, які інакше здатні придбати більше визнання, вдавшись до збройного насильства. Це стане можливим, тільки якщо:

- запобігти розкраданню бюджетних коштів та отриманню надприбутків від торгівлі природними ресурсами;

- ліквідувати всі відомі громадянському суспільству тіньові схеми;

- поставити під контроль отримання рент і задіяти механізми соціальної відповідальності бізнесу;

- систематично та об'єктивно оцінювати якість роботи системи правосуддя;

- спростити систему регулювання для створення робочих місць у приватному секторі.

Національним лідерам слід згадати, що антикризове управління – це не ручний розподіл дефіцитних ресурсів, а процес розроблення та реалізації системних рішень щодо запобігання кризовим явищам, роботі за умов кризи і виходу з неї з найменшими втратами.

З огляду на це, слід негайно розробити і затвердити постановою Кабміну Положення про антикризовий енергетичний штаб. Чітко сформулювати його функції, компетенції й порядок функціонування. Ввести до складу штабу посадових осіб та фахівців органів виконавчої влади, державних і наукових установ, підприємств та організацій, обов'язками яких є аналіз, підготовка й прийняття рішень із питань розвитку ПЕК, а також представників профільних громадських організацій. При формуванні штабу встановити паритет учасників – державних службовців і представників суб'єктів господарювання, що провадять свою діяльність на енергетичних

ринках і не мають конфлікту інтересів у зв'язку з потребою отримання державної допомоги.

На випадок виникнення надзвичайної ситуації в енергетиці варто терміново:

- розробити регламент роботи національної економіки за умов мінімального енергозабезпечення;

- визначити, наскільки ефективно використовуються паливно-енергетичні ресурси окремими галузями і національним господарством у цілому;

- установити черговість вирішення проблем, що виникли під час реалізації державних програм з енергозбереження;

- до настання та протягом опалювального сезону розробляти і впроваджувати на об'єктах господарювання головним чином організаційні (беззатратні або малозатратні з окупністю до декількох тижнів) заходи з енергозбереження;

- визначити перелік підприємств, установ та організацій, постачання яких паливом та енергією не повинно перериватися ні за яких обставин;

- розподілити наявні запаси енергоносіїв не за адміністративно-територіальною ознакою, а за важливістю споживачів із точки зору підтримання життєдіяльності та забезпечення нормального функціонування національної економіки;

- провести енергетичний аудит суб'єктів господарювання, частка затрат на енергоресурси в собівартості продукції яких перевищує 10 %, для виявлення «вузьких місць» і фактів нерационального використання паливно-енергетичних ресурсів (включаючи шахрайство);

- заборонити державним компаніям купувати паливно-енергетичні ресурси для потреб фінансово-промислових груп;

- замінити постачання енергоносіїв за пільговими цінами адресними дотаціями у монетарній формі;

- припинити фінансову підтримку НАК «Нафтогаз України», зокрема шляхом наповнення статутного фонду ОВДП з їхнім подальшим викупом;

- провести незалежний аудит сектора видобутку вуглеводнів із подальшим оприлюдненням власників усіх свердловин та їх дебетів на спеціальному ресурсі;

- провести інвентаризацію паливно-мастильних матеріалів у Держрезерві, на базах Міноборони й державних підприємств;

- підготувати до роботи мазутні господарства та інші резервні джерела енергозабезпечення;

- зобов'язати власників ТЕС і ТЕЦ сформувати резерви палива, альтернативного до основного, у розрахунок на 30-денне використання, а в разі відсутності чи нестачі коштів для цього –

укласти зі сторонніми фінансовими компаніями договори резервування, що надають право викупу запасів у будь-який момент за ринковими цінами;

– обмежити маржу підприємств, що надають послуги із зберігання палива, зарезервованого для можливого використання під час опалювального сезону 2015/16 року та в особливий період;

– провести консультації з європейськими партнерами з питання збільшення ними постачань світлих нафтопродуктів, моторних та індустріальних олив (у тому числі на умовах товарного кредитування), якщо російський та/чи білоруський експорт буде заблокованим;

– організувати постачання в Україну нафти сорту Azelі Light через зареєстроване в Швейцарії державне підприємство Nafogaz Overseas SA;

– збільшити постачання на внутрішній ринок нафтопродуктів Шебелинського ГПЗ, вітчизняних заводів малої продуктивності, інших підприємств, вартість продукції яких не залежить від курсових коливань;

– відновити роботу Одеського НПЗ і Херсонського нафтоперевалочного комплексу, забезпечивши належний контроль їхньої виробничої діяльності;

– розпочати формування резерву паливно-енергетичних ресурсів, здатного забезпечити стійке функціонування національної економіки й потреби країни в особливий період.

Після вирішення нагальних проблем, варто зосередитися на розробленні системи гарантування енергетичної безпеки України, що має базуватися на такому:

– кожен споживач повинен мати можливість у різний час використовувати різні джерела палива та енергії, при цьому структура енергоспоживання на місцях має визначатися, виходячи з економічної доцільності та екологічної прийнятності;

– виробництво палива та генерація енергії мають бути децентралізованими, а енергетичні потоки розукрупненими. Необхідними є децентралізація енергопостачання з можливістю підключення до єдиних мереж; широке застосування відновлюваних джерел, вторинних енергетичних ресурсів та малої енергетики; активне використання економічно та екологічно прийнятних місцевих джерел для автономного постачання споживачів паливом та енергією; впровадження когенераційних технологій;

– у кожному регіоні мають бути створені запаси палива та енергії зі збереженням функцій держави з управління ними в особливий період. Структура таких запасів повинна відповідати структурі енергоспоживання й забезпечувати стійке

функціонування всіх галузей економіки з урахуванням різного часу сезонних навантажень.

Пропонований підхід дозволить послабити наслідки кризових явищ, але його реалізація є неможливою без створення багатовекторної, мозаїчної енергетики, що враховує пріоритетні напрями національного та регіонального енергозабезпечення. При цьому перехід до нового етапу розвитку паливно-енергетичного комплексу має полягати не стільки в широкому застосуванні нових джерел енергії, скільки у використанні технологій з вищими коефіцієнтами її перетворення. Не слід забувати й про те, що всі нові енергетичні проекти потребують широкого інформування громадськості про їхні переваги, що зазвичай гарантуватиме їхню успішну реалізацію.

УДК 622.279

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИДОБУВАННЯ ВУГЛЕВОДНІВ В УКРАЇНІ

Буланцов В.С., Лепшин О.В., Касянчук С.В., Ноздрін С.М.

Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»,
вул. Б. Хмельницького 6, м. Київ, 01001, Україна,
ngu@naftogaz.com

В надрах України Державним балансом корисних копалин обліковується майже 1 трлн. куб. м видобувних запасів газу та 190 млн. тонн нафти з газовим конденсатом. При річному темпі відбору цих запасів 4-5% цих запасів цілком достатньо для забезпечення видобутку 40-50 млрд. куб. м газу щорічно на достатньо тривалу перспективу. Проте, впродовж останніх п'яти років, обсяги видобутку газу в Україні коливаються в межах 20-21 млрд. куб. м на рік.

Причиною цього, є структура згаданих запасів вуглеводнів. 86% запасів газу та 84% нафти з газовим конденсатом зосереджені на родовищах, які вже розробляються. Третина запасів газу знаходиться в шести найбільших за запасами родовищах: Шебелинському, Західно-Хрестищенському, Єфремівському, Мелихівському, Яблунівському та Машівському, які забезпечують відповідно і третину видобутку газу в Україні. Проте ці родовища, як і всі без виключення середні за запасами родовища, які забезпечують ще третину поточного видобутку, вироблені більше ніж на 70% і знаходяться на завершальній стадії розробки. Решта – 29